

ОСНОВНІ ЕТАПИ РОЗВИТКУ СТАТИСТИКИ

Статистика – це складна, багатокомпонентна і багатогранна наука, яка охоплює та вивчає різні суспільні процеси та явища з кількісної та якісної сторін, вона має багатовікову історію розвитку. Між статистичною наукою та людською діяльністю існує безперервний та тісний взаємозв'язок. Статистична наука використовує, систематизує та узагальнює інформацію про певні види діяльності, а різні установи чи суб'єкти використовують статистичні показники для прийняття різноманітних управлінських рішень. Проте все це почало діяти не одразу. Історія розвитку статистики сягає сивої давнини і складається з низки етапів.

Тому метою даного дослідження є розкрити сутність основних етапів розвитку статистики як науки та простежити розвиток національної статистики на сучасному етапі.

Виникнення статистики пов'язане саме зі створенням держави і зростаючими потребами народу та процесами його становлення і розвитку. Для ефективного управління державою потрібно було знати чималу кількість різноманітних показників, таких як чисельність і склад населення, стан торгівлі, склад земель тощо. Історична довідка свідчить про те, що у Давньому Римі кожних 5 років здійснювався перепис населення, у Давньому Китаї перепис населення, земель, ремесел, торгівлі (2300 р. до н. е.), в Давньому Єгипті було введено поточний облік населення (2200 р. до н. е.).

Зміна характеру обліку припадає на епоху Відродження. Крім державного, з'явився облік банкірів, торговців, ремісників. Відомий діяч цієї епохи Лука Пачолі заклав основи бухгалтерського обліку. Накопичення масових даних, їх обробка та узагальнення спричинили виникнення багатьох фундаментальних наук (математики, філософії), а вже вони і зумовили виникнення статистики як науки (сер. XVII ст.).

Статистика як наука почала свій розвиток у 2 ключових етапах – державознавство і політична арифметика. Перший етап ще називають описовим і виник він в Німеччині в другій половині XVII ст. Його засновником вважають Германа Конрінга, який розробив систему опису державного устрою. Взагалі державознавство – це описова статистика, основним завданням якої є систематизований опис фактів, що визначають майбутнє держави. Особливістю державознавства був відсутній аналіз закономірностей і взаємозв'язків, притаманний суспільним явищам. Описувався, як правило, останній період, інакше, як вважали представники цього напрямку, у статистичній роботі не було жодного сенсу.

Політична арифметика (математичний напрям статистики) замість словесних порівнянь спирався на мову чисел, міри та ваги. Основним завданням вважалося виявлення закономірностей економічних явищ, що базувалися на числових даних. Засновником цього напрямку вважається В. Петті. Основними представниками були В. Порошин, Д. Журавський, А. Чупров. Послідовники В. Петті головним чином глибоко досліджували усі найважливіші процеси і явища, притаманні і характерні для тогочасного суспільства. Цілі, які ставили перед собою представники цього напрямку, були вкрай близькими до сучасного розуміння сутності статистики. Математичний напрям в цілому правильно визначав сутність статистики, її завдання і значення як методу соціального пізнання.

У XIX столітті значною мірою зросли обсяги доступу до інформації, вона була офіційною та достовірною. Вже відомих та наявних методів її обробки не вистачало. Подальший розвиток статистики вимагав введення інновацій та вдосконалення всіх можливих і наявних методів збирання, оброблення, узагальнення масових даних.

На першу половину XIX століття припадає третій етап розвитку статистики який отримав назву статистико-математичний. Особливий внесок у розвиток цього напрямку вніс відомий бельгійський вчений Адольф Кетле. Його вважають автором теорії статистики. Праця Кетле «Соціальна фізика» становить основу філософських підвалин статистики. Кетле вважав, що предметом цієї науки є «людина в суспільстві», а методологічними засадами — принципи масовості [1, с. 3-5].

В Російській імперії в кінці XIX століття статистику політико-економічного напрямку потіснив інтенсивний розвиток математичної статистики. Це призвело до виділення двох концепцій наукового змісту статистики: 1) статистика як метод пізнання, яку підтримували А.А.Чупров, А.А.Кауфман, Н.А.Каблуков, Н.К.Дружинін та ін.; 2) статистика як наука, предметом якої є дослідження масових явищ і процесів. Представниками цієї концепції є: Ю.С.Янсон, А.Ф.Фортунатов, В.С.Німчинов, Й.С.Пасхавер та ін. Кожна з цих концепцій відображала лише одну сторону статистики, оскільки статистика одночасно є наукою із своїм методом. Дискусія вчених в кінці 50-х років XX століття завершилась визнанням статистики суспільною наукою.

У період становлення світової статистики Україна була складовою частиною Російської імперії, і тому відповідні процеси тут проходили із запізненням, хоча й під цивілізаційним впливом Європи. Наповнення статистичної діяльності економічним змістом на теренах України відбувалося в організаційних рамках земської статистики. Не можна не відзначити у формуванні статистичної думки уродженця Києва та випускника Київського університету, економіста і статистика І.В. Вернадського, батька академіка Володимира Вернадського.

Розвиток статистики у радянські роки характеризувався перебудовою всієї системи статистичного обліку на основі його централізації в масштабах країни, створення державних статистичних установ у центрі й на місцях. У країні діяла суворо централізована єдина система державних статистичних органів, що здійснювали роботу за єдиним планом, єдиною методологією та під єдиним керівництвом із ЦСУ.

У сучасних умовах наша держава прагне максимально вдосконалити систему обробки інформації і впроваджує різні методи і заходи, щоб досягти поставленої мети. У 2008 році була створена спеціальна стратегія для сталого розвитку системи державної статистики України. Метою цієї стратегії є повне задоволення інформаційних проблем

суспільства та відповідність статистичної системи України міжнародним стандартам. До основних цілей стратегії належать: поліпшення взаємодії органів державної статистики з користувачами статистичної інформації шляхом підвищення рівня доступності та зрозумілості статистичних даних і методології їх складання; встановлення партнерських взаємовідносин органів державної статистики з респондентами, підвищення їх довіри, заохочення до участі у державних статистичних спостереженнях, а також більш широкого залучення адміністративних та інших даних у ході проведення державних статистичних спостережень; координація дій органів, уповноважених на здійснення державної статистичної діяльності, удосконалення взаємодії їх інформаційних систем та методів зіставлення і узгодження статистичних даних, отриманих з різних джерел, а також забезпечення універсального використання класифікацій, реєстрів та баз даних в рамках державної статистики; адаптація нормативно-правової бази у галузі статистики до вимог Європейського Союзу та розвиток статистичної інфраструктури; удосконалення статистичної методології, покращення процедур збирання та оброблення статистичної інформації, адаптація національних методологічних засад державної статистики до вимог міжнародних та європейських стандартів у галузі статистики, покращення організації державних статистичних спостережень, оптимізація їх кількості та поліпшення змістовності, впровадження вибірових методів спостережень, підвищення рівня якості статистичних даних; модернізація інформаційних і комунікаційних технологій збирання, оброблення, збереження та поширення статистичних даних, розвиток програмно-технічної інфраструктури інформаційної системи органів державної статистики; удосконалення організаційної структури і системи управління органів державної статистики.

Сучасний стан соціально-економічного середовища України потребує докорінних змін у підходах до розповсюдження статистичної інформації. Через ринкову систему економіки України існує нагальна потреба розроблення нової програми розповсюдження статистичних даних, головним завданням якої є створення нових умов – юридичних, економічних, технічних, технологічних, інформаційних, фінансових. Україна у своїх реформах також прагне застосовувати іноземні підходи та методики з приводу раціонального розподілу бюджету та впровадження нових технологій для більш якісної роботи статистичної системи.

Реформування державної статистики у відповідності з міжнародними стандартами є надзвичайно важливим і актуальним завданням для України. Реалізація цього плану дасть змогу задовольнити всі потреби користувачів інформації, сприятиме вдосконаленню існуючих методів та підходів до збирання, розроблення, аналізу та поширення статистичної інформації високої якості [2].

Отже, виникнення статистики пов'язують з процесом виникнення держави. Ще з найдавніших часів існували найпримітивніші шляхи і методи передачі облікової (статистичної) інформації. В епоху Відродження виникли і активно розвивалися фундаментальні науки, що і спричинило виникнення статистики. Виділяють три основні етапи розвитку статистичної науки: описовий (державознавство), політична арифметика (математичний) та статистико-математичний. В Україні процеси розвитку статистики відбувалися зі значним запізненням, але під впливом Європи. З часів незалежності наша держава прагне максимально вдосконалити систему обробки і надання статистичної інформації. Запроваджуються різноманітні заходи, спрямовані на задоволення всіх потреб користувачів та надання статистичної інформації, що відповідає всім європейським зразкам.

Список використаної літератури:

1. Захожай В.Б. Теорія статистики: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. /В.Б. Захожай, В.С. Федорченко. — К. : МАУП, 2006. — 264 с.
2. Гай О.М. Окремі аспекти розвитку національної статистики на сучасному етапі. URL: <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/2459/1/16.pdf> (дата звернення: 01.03.2017)